

'VRAAGT EEN BON' (deel 7)

J.W. Hagenbeek †

Bewerkt door C. Vissenberg en J. van Eijck

VERHALEN ROND HET TOLHUIS AAN DE ELSPETERWEG 1863 – 1939

Betalen ..... of terug!

Het verzet tegen het betalen van tolgeld hield aan en het kwam dan ook regelmatig voor, dat automobilisten weigerden te betalen. Willempje vroeg ze dan maar terug te keren. Velen voldeden aan dat verzoek, maar er waren er ook, die het tolgeld trachten te ontduiken door om het tolhuis heen te rijden om zo, zonder door een tolboom gehinderd, hun weg te kunnen vervolgen. Maar in een zo'n geval werden de zonen van het tolgaardersgezin ingeschakeld en deze legden dan houtblokken, bewapend met grote spijkers, voor de wielen neer. Maar het kwam ook voor, dat de tolgaardster getreiterd werd door de auto vóór de tolboom te zetten om zodoende het achteropkomende verkeer de doorgang te beletten.

Dat gebeurde ook eens op een zondagmiddag. Gerardus deed die dag dienst bij de tolboom. De bestuurder van een auto weigerde te betalen. Beleefd verzocht de tolgaarder hem terug te keren, aan welk verzoek niet werd voldaan. Integendeel, de man begon te razen en te tieren. Al spoedig stond er een aantal auto's in een file, luid claxonnerend. Nu woonde er in Vierhouten een gezin, dat in Nunspeet ter kerke ging. De oude moeder, niet meer in staat de afstand per fiets af te leggen, werd door één van haar zonen per auto gebracht. Zo ook die zondagmiddag. De zoon, een goedachtig man, maar kwaad wordend geen gemakkelijk persoon, kwam bij de tolgaarder informeren naar de reden van het oponthoud. Gerardus vertelde de toedracht en de man uit Vierhouten, die op tijd zijn moeder bij de kerk moest brengen, begaf zich naar de halsstarrige automobilist. Na geïnformeerd te hebben naar wat er aan de hand was, verzocht hij hem aan de kant van de weg te gaan staan of om te keren. Het antwoord was, dat niemand zich met zijn zaken had te bemoeien. En dat was nu niet handig om te zeggen. De kerkganger rukte het portier open, sleurde de man er uit en liet diens hoofd herhaalde malen een onzachte kennismaking met het wegdek maken. Het resultaat was een gretig betalen van de veertig cent en de weg was weer vrij.

Gelukkig waren dit uitzonderingen en over het algemeen hadden Gerardus en Willempje het best naar hun zin in het tolhuis.

"Ik wou dat ik hem had."

De kinderen groeiden voorspoedig op, er waren er al enige in het huwelijk getreden en thuis waren alleen nog twee zonen en twee dochters. Vader vervulde nog steeds zijn taak als gemeentearbeider. Zoals reeds opgemerkt waren die werkzaamheden zeer afwisselend. Een groot deel werd op de gemeentewerf doorgebracht, maar ook in het bos werd voor het dagelijks brood gewerkt. De gemeente bezat een eigen boskwekerij, gelegen tussen Nunspeet en Elspeet, zeer toepasselijk 'Halfweg' geheten. In de kwekerij werd uiteraard plantsoen gepoot en later weer gerooid voor het uitzetten in het bos, maar tussentijds werd er dan geschoffeld en uitgeharkt. De kwekerij was omheind door een afrastering van fijn gaas, dit om konijnenvraat tegen te gaan. Maar alles slijt, dus ook de afrastering. De konijnen en ook wel eens een haas, wisten de zwakke plekken heel goed te vinden. Het was op die bewuste dag stralend weer, echt om eens rustig te genieten van een vrije dag. Maar dat was er voor Gerardus en zijn kameraad niet bij. In een gestaag tempo ont deden zij de kwekerij van onkruid, de zon brandend op hun ruggen. Opeens een kreet van de beide mannen .... "Een haas!" Langoor had liggen slapen tussen de jonge boompjes en werd nu door de mannen in zijn rust gestoord. Hij zette het op een lopen, op zoek naar een opening in het gaas. Nu was van de kameraad van Gerardus bekend, dat hij er niet tegenop zag af en toe een konijntje

of een haas te stropen, ter aanvulling van het middagmaal, waarbij vlees of spek veelal ontbrak.

Het gezin Hagenbeek bij het Tolhuis.

Onmiddellijk kwam de man in actie, gooide zijn gereedschap op de grond en rende achter de haas aan. Natuurlijk wist hij dat het dier veel harder kon lopen dan hij, maar de bedoeling van de man was duidelijk, hij wilde het dier uitputten door hem steeds opnieuw tegen de afrastering te jagen. Gerardus hield zijn hart vast en hij riep dan ook

tegen zijn kameraad: "Man, hou op, als de baas er aan komt ben je je baantje kwijt." Dat wist de achtervolger van de haas ook heel goed, de boswachter die zelf een verwoed jager was, dulde geen stroperij door zijn arbeiders, en zeker niet tijdens de werkuren. Maar de kameraad van Gerardus peinsde er niet over de steeds langzamer vluchtende viervoeter te laten ontsnappen. Hijgend schreeuwde hij dan ook terug: "Roep als hij er aan komt." Het verzet van de haas werd steeds zwakker en met een wild kloppend hartje sprong hij nog éénmaal tegen het gaas om dan totaal uitgeput te blijven liggen. Nu was het een klein kunstje het dier te pakken. Wel verzette het zich al krabbend met zijn poten nog even, maar een vakkundige slag achter zij oren maakte een einde aan dit hazenleven. Ook zijn achtervolger was uitgeput, maar tevreden bekeek hij al hijgend zijn prooi, zich met een grote roodbont gekleurde zakdoek het zweet van zijn gezicht vegend.

Plotseling klonk een kreet van Gerardus: "Daar komt hij aan!" Bliksemsnel liet de kameraad van de tolgaarder zijn buit tussen de jonge dennetjes vallen en begaf zich uiterlijk rustig naar Gerardus en de boswachter die inmiddels van zijn fiets gestapt was. Na een wederzijdse groet informeerde de boswachter naar de vordering van de werkzaamheden. Zijn arbeiders verzekerden hem dat alles naar wens ging en klaagden wat over de hitte. Zonder enige overgang vroeg de bosbaas aan de kameraad van Gerardus wat of hij daar achter in de kwekerij moest. Onschuldig kijkend antwoordde de aangesprokene, dat hij een plasje moest doen. De boswachter kende zijn pappenheimers en sprak er zijn verwondering over uit, dat je voor een dergelijke daad zo ver weg moest gaan. De bosarbeider mompelde iets van: "Als er soms volk langs komt." En hervatte zijn werkzaamheden. Alsof hij geen enkele argwaan koesterde, ging de boswachter, de handen op zijn rug, het gedane werk inspecteren. Onder hun petten vandaan kijkend zagen de arbeiders, dat hij angstig dicht de plaats naderde waar de haas vroegtijdig zijn leven had beëindigd. "'t Gaat mis," mompelde Gerardus en enige ogenblikken later zagen zij hun baas zich bukken en toen hij de rug weer rechtte, bungelde in zijn hand de dode haas.

Tergend langzaam wandelde hij in de richting van de schoffelende mannen. "Was dat de reden dat je zo'n eind weg moest om een plasje te doen?" vroeg hij aan de kameraad van Gerardus. Deze toonde echter een volmaakt toneelspeler te zijn. "Jonge, baas, wat een prachtige haas, ik wou dat ik die had," en met geveinsde belangstelling nam hij het dier in de handen van de boswachter op, "wat een beste!"

De boswachter keek hem eens even heel strak aan en zei toen op korte toon: "Hier arme duvel, je mag hem hebben, maar laat ik niet één keer weer zoiets merken, dan vlieg je er op staande voet uit." Toen hij vertrokken was viel de kameraad van Gerardus op z'n knieën en schaterde het uit. "Ziezo, dat is een meevaller, en omdat jij me niet verraden hebt, krijg je de helft mee." En zo gebeurde het, dat de zondag daarop in twee gezinnen wildbraad werd gegeten, iets dat maar zelden voorkwam in de kringen van gemeentearbeiders. (wordt vervolgd)